

DE OORLOG IN OEKRAÏNE

ZELFVOORZIENENDHEID EU OPNIEUW ONDER DE AANDACHT

De oorlog in Oekraïne houdt de wereld in zijn greep. Zonder het menselijk leed en het risico op escalatie uit het oog te verliezen, zijn er ook andere zaken die zorgen baren. Zo is Oekraïne een belangrijke exporteur van voedsel en van grondstoffen voor voedsel en veevoer. En dan zijn er nog de sancties tegen Rusland en Belarus. Wat zijn de gevolgen voor de voedselvoorziening in Europa? En hoe gaan de gewasbeschermingsbedrijven om met deze situatie?

MEERTEN SMIT, VOORZITTER NEFYTO: 'Blijven leveren aan Oekraïense telers'

Meerten Smit, voorzitter Nefyto

"Als het gaat om de levering van gewasbeschermingsmiddelen aan Oekraïne, Rusland en Belarus steunt Nefyto het [standpunt](#) van onze koepelorganisatie CropLife Europe", zegt Nefyto-voorzitter Meerten Smit. "CropLife Europe schaart zich achter de door de EU afgesproken sancties en werkt daar volledig aan mee. Daarnaast spannen de gewasbeschermingsbedrijven zich in om de Oekraïense telers van de producten te voorzien die zij nodig hebben. CropLife Europe roept de EU op om actie te ondernemen om de handelstroom naar Oekraïne op gang te kunnen houden, ook op logistiek vlak."

En als het gaat om levering van gewasbeschermingsmiddelen aan telers in Rusland en Belarus? "Uit solidariteit met de bevolking daar gaan deze leveringen door. Het is niet humaan om, door niet te leveren, bij te dragen aan een voedselprobleem in deze landen. Laat staan aan hongersnood elders in de wereld."

Gevolgen voor de voedselvoorziening

Minister Staghouwer van LNV heeft op 10 maart de Tweede Kamer met [een brief](#) geïnformeerd over de gevolgen van de oorlog in Oekraïne voor de voedselveiligheid en voedselzekerheid in Nederland en Europa. Daarin stelt hij dat de Nederlandse voedselvoorziening (sterk verweven met die van Europa) robuust is. We zijn niet afhankelijk van de graanproductie van Oekraïne en Rusland. Maar als het gaat om de import van energie, veevoer (zoals maïs), soja, oliehoudende zaden (zoals koolzaad) en zonnebloemolie, leunen we sterk op deze regio. Daarvoor moet (al dan niet tijdelijk) aanvoer uit andere regio's worden gezocht.

De minister baseert zich hierbij op een recente [impact analyse](#) uitgevoerd door Wageningen Economic Research. "In deze analyse is gekeken naar de impact wereldwijd", zegt Meerten Smit. "Daaruit blijkt dat vooral landen als Egypte, India en Indonesië sterk afhankelijk zijn van graanimport uit Oekraïne. In deze landen ontstaat echt een probleem."

Gevolgen voor de Nederlandse landbouw

Wat zijn de gevolgen voor de Nederlandse (en Europese) landbouw? "Die zijn nu al merkbaar", zegt Meerten Smit. "Energie was al duurder geworden en dit is door de oorlog versterkt. Met name daardoor is kunstmest sterk in prijs gestegen. Zo ook diesel, de belangrijkste brandstof voor de landbouw. Ook zaaizaad en gewasbeschermingsmiddelen zijn duurder geworden. Dat geldt tevens voor (de grondstoffen van) veevoer. Dat zal zonder meer effect hebben op de voedselprijzen."

En hoe zit het met de glastuinbouw, waarvoor de hoogte van de gasprijzen belangrijk is? "Ook daar kunnen de gevolgen groot zijn. Afhankelijk van de looptijd van afgesloten leveringscontracten voor gas, kan er toch een substantieel deel van de glastuinders in problemen komen als de gasprijs zo hoog blijft. Het zou kunnen dat, vanwege de kosten, een aantal glastuinders besluit om teeltrondes over te slaan. Hierdoor kan het bestaande ritme in het aanbod (van bijvoorbeeld buiten geteelde tomaten in het zuiden van Europa en onder glas geteelde tomaten) verstoord raken."

Meerten Smit benadrukt hoe ingewikkeld het is voor de land- en tuinbouw om op snel veranderende omstandigheden in te spelen. "Akkerbouwers op hun beurt kunnen niet zomaar hun bouwplan omgooien. Bijvoorbeeld naar meer stikstofbindende gewassen, vanwege de dure kunstmest. Want de landbouw is sterk gebonden aan rotaties. Bovendien moet bijvoorbeeld ook zaaizaad van die alternatieve gewassen beschikbaar zijn."

Importtoleranties opnieuw bekijken

Als we landbouwproducten (voor humane consumptie en veevoer) uit andere landen moeten importeren, dient zich een ander probleem aan, merkt Meerten Smit op. "Dat betreft de residuen van gewasbeschermingsmiddelen die hier geen toelating hebben. Voor een deel van deze middelen zijn op Europees niveau importtoleranties (residunormen) vastgesteld, om ze wel te kunnen importeren. Ook kan de situatie zich voordoen dat er geen importtoleranties zijn vastgelegd en dan geldt de detectiegrens als norm."

Dat middelen in Europa geen toelating hebben, wil niet zeggen dat residuen ervan per definitie gevaarlijk zijn. "Sommige middelen zijn specifiek voor gewassen die hier in Europa niet geteeld worden. Dan is het ook niet zinvol om hier een toelating aan te vragen. De oorlog in Oekraïne kan aanleiding zijn om nog eens goed naar importtoleranties te kijken. Om zo, op een uiteraard verantwoorde manier, handelsbelemmeringen weg te nemen en veilig voedsel beschikbaar te maken voor de regio. Daar is onze voedselzekerheid mee gediend."

'Farm to Fork: koers niet drastisch wijzigen, wel in ander licht'

Door de oorlog in Oekraïne zijn er steeds meer geluiden, ook vanuit de politiek, dat Europa meer zelfvoorzienend zou moeten zijn als het gaat om voedsel. "En daarmee zou je de Europese Farm to Fork strategie tegen het licht moeten houden", stelt Meerten Smit. "Met daarin doelstellingen als 50 procent minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, 20 procent minder gebruik van kunstmest, en naar 25 procent biologisch landbouwareaal. Meerdere impact analyses geven aan dat door Farm to Fork de voedselproductie in Europa significant afneemt en wij meer afhankelijk worden van voedselimport."

Zo geeft een impact analyse van Wageningen UR (zie [artikel](#) in Nefyto Bulletin 21/9) aan dat er dan acht miljoen hectare extra landbouwgrond buiten Europa nodig is.

"De Europese landbouw moet zeker een transitie maken naar meer duurzaamheid", zegt Meerten Smit. "Daar staan wij als gewasbeschermingsbedrijven volledig achter en daar willen wij ook aan bijdragen. Maar we moeten goed beseffen wat de gevolgen zijn als we Farm to Fork doorzetten zonder deze belangrijke nuance aan te brengen. De koers van Farm to Fork hoeft niet 'op z'n kop'. Maar deze plannen komen wel in een ander licht te staan nu de oorlog in Oekraïne onze kwetsbaarheid laat zien ten aanzien van voedselzekerheid."

Zorgen over collega's

Alle bij Nefyto aangesloten bedrijven zijn onderdeel van internationale concerns. Met uiteraard ook vestigingen in Oekraïne en Rusland. "De mensen bij de Nefyto-bedrijven maken zich grote zorgen over de collega's en hun gezinnen in het oorlogsgebied", zegt Meerten Smit. "Ik weet van meerdere bedrijven dat er actie is ondernomen om deze gezinnen in veiligheid te brengen. Ook bedrijven onderling helpen elkaars gezinnen, zo heb ik gehoord. Er is veel solidariteit. En dan zijn er ook nog collega's die gemobiliseerd zijn voor het Oekraïense leger, waar uiteraard ook zorgen over zijn."

En in Rusland? "Daar zie je dat de bedrijven aangeven zich te houden aan de sancties en aan alle wettelijke voorschriften die van toepassing zijn. Daarnaast proberen zij onder deze omstandigheden de voedselproductie op gang te houden."

CAROLINE EMMEN, NEDERLANDSE GRAANHANDEL: 'Pleidooi voor een tijdelijke uitzonderingsregel residuen'

Caroline Emmen, directeur van de Koninklijke Vereniging Het Comité van Graanhandelaren

Als vijfde productieland van graan wereldwijd is Oekraïne een belangrijk graanland. Wat merkt de Nederlandse graanhandel van de oorlog? En wat kunnen de effecten zijn op de lange termijn? We praten hierover met Caroline Emmen, directeur van de Koninklijke Vereniging [Het Comité van Graanhandelaren](#). "Als het gaat om graan, zijn vooral tarwe en maïs uit Oekraïne belangrijk voor onze handel. Daarvan is met name maïs van belang. Dat gaat om maïs die niet genetisch gemodificeerd is, want die mag de EU niet importeren. Het is nog een uitdaging om dergelijke maïs elders in de wereld te vinden en dan te importeren."

De tarwe uit Oekraïne is vooral baktarwe. Deze tarwe voldoet aan speciale eisen, zodat er goed brood van te bakken is. "En die kun je niet zomaar overal telen", merkt Caroline van Emmen op. De maïs is vooral bestemd voor veevoer. De leveringsproblemen vanuit Oekraïne, mede doordat de havens aan de Zwarte Zee gesloten zijn, nopen Nederlandse graanhandelaren om elders tarwe en maïs te zoeken.

Dat is al een uitdaging, maar er komt nog een probleem bij, legt Caroline Emmen uit. "Je zou misschien kunnen uitwijken naar bijvoorbeeld Noord- en Zuid-Amerika. Maar dan lopen we tegen de strikte Europese wetgeving aan ten aanzien van residuen van gewasbeschermingsmiddelen. Voor bepaalde middelen die daar gebruikt worden, hebben we in de EU geen zogeheten importtoleranties vastgesteld. En dan geldt de detectiegrens als norm. Of onze eigen residunormen (MRL's) zijn strenger dan de normen in die landen."

Deze granen mag je dan niet importeren. "Wij hebben daarom aan het ministerie van LNV gevraagd om gebruik te maken van de uitzonderingsregel die de Europese Verordening voor gewasbeschermingsmiddelen aan lidstaten biedt voor noodsituaties. Uiteraard met de garantie van voedselveiligheid, dat staat buiten kijf. Onze Europese moederorganisatie Coceral probeert dit op Europees niveau af te stemmen, zodat er vrij verkeer voor deze granen ontstaat in Europa, zo lang dat nodig is."

Het zou zomaar kunnen dat de tijd echt dringt voor het mogen toepassen van de uitzonderingsregel, benadrukt Caroline Emmen. "Want er is een reële kans dat andere landen, bijvoorbeeld China, ons voor zijn met het aankopen van partijen elders in de wereld."

De maïs uit Oekraïne is vooral bestemd voor veevoer. Deze sector kampt met sterk gestegen grondstofprijzen als gevolg van de oorlog. "De samenstelling van veevoer, onder meer het eiwitgehalte, luistert heel nauw. Ook hier ligt een lastige uitdaging om óf elders maïs vandaan te halen óf alternatieven te vinden."

Binnenkort zou het zaaizeizoen in Oekraïne moeten starten, dat slechts enkele weken duurt. "Daar ligt ook een probleem: er is tekort aan diesel, aan zaaizaad en aan menskracht. En als er niet ingezaaid kan worden, missen we een oogst. Ook is de vraag of wat er nu nog op het land staat, geoogst kan worden."

Tot slot merkt Caroline Emmen op: "Een deel van onze leden zijn internationale ondernemingen, met vestigingen en collega's in Oekraïne. We weten dat het merendeel van deze mensen zich in relatieve veiligheid bevindt. Maar of dat zo blijft, is onzeker. Dat is echt een zorg."